

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Lukács—Mérei—Spira:

KOSSUTH LAJOS

Rövid életrajz

Művelt Nép Könyvkiadó

Könyvkiadásunk több érdekes Kossuth-könyv (Kossuthról szóló íráások és Kossuth írásai) megjelentetésével ünnepelte kora legnagyobb magyar politikusának 150. születési évfordulóját. Sajátos helyet foglal el ezen könyvek között Kossuth Lajos rövid életrajza. E munkának — amely három történési kötet alkotása — hézagpótló szerepe van. Epp itt volt az ideje, hogy szabadságharcunk szervezőjéről és irányítójáról megfelelő életrajz álljon a tanulóifjúság és minden érdeklődő olvasó rendelkezésére. A könyv hát megszületett! Őt részben tárgyalja Kossuth életét, politikai pályafutásának kezdetétől haláláig.

A nem történéssz olvasónak, akinél még a régi rendszer iskolái vigyázták, hogy történelmünk egyes korszakának halására ne hogy túl magasra csapjon a honfiúi lelkesezés lángja, különösen sok újat mond a könyv első és utolsó két része: Kossuth útnakindulásáról és külföldön töltött több évtized munkájáról. Spira például Kossuth hatását elemezve a szabadságharc utáni időszak politikájának alakulására bebizonyítja, hogy Kossuth harca nélkül még a kiegyezés sovány nyugópontja sem következett volna el, a bosszúsomjas Habsburg-ház nem Deáktól, hanem Kossuthtól való félelmében boosájtkozott a »kiegyezés« alkujába. Akiknek Kossuthot és Széchenyit mint azonos jelentőségű politikust tanították annak idején, akik között »csak az volt a különbség«, hogy Kossuth »előbb akarta szabaddá, és aztán gazdaggá tenni az országot, Széchenyi pedig jórútvá...« — azok megtudják ebből a könyvből, hogy mi volt a történelmi igazság. A Habsburg-barát főnemesiség igazi szerepe, Görgey valódi arcának megrajzolása — mind olyan része ennek a könyvnek, amely a széles olvasótábor számára bizonyos fokig új, mert a polgári történetírást és a régi iskolapolitika ezeket a kérdéseket homályban hagyta, vagy durván eltorzította. Vonalkozik ez Kossuth emigrációs tevékenységének értékelésére is. A múltban közhiedelemmé engedtek válni, hogy Nyugaton Kossuth nagy barátokat szerzett vezető államférfiak között a magyar szabadságharc ügyének. Angliában és az Egyesült Államokban a nép százezerszám sietett Kossuth üdvözlésére, de a

rabszolगतartók pártján álló szenátus fogadni is alig akarta washingtoni útján, az angol diplomaták rútv becsapták Kossuthot már akkor, mikor Törökországban élt. »Irataim« című munkájában idézi Kossuth egyik angol lap cikkét, amely akkor látott napvilágot, amikor elhagyva Angliát, Olaszországba költözött.

»Alig van az angol kormánynak oly szakosztálya, mely a magyar szabadság ellen működésbe nem tétetett volna...« Ez volt az igazság!

1882-ben ezt írja Kossuth az »Irataim« harmadik kötetének előszavában:

»... Azí írta egy jó barátom Irataim két első köteté felől, hogy a mai Magyarország nem ért meg engemet.

Es igazá lehet. Hiszen én sem értem a mai Magyarországot.

De a sors kereke forgandó. Még jöhet idő, amikor megért. S ha jó, lesznek fiaí, kik a most megtagadott irányhoz visszatérve, oly önzetlen hűséggel, de nagyobb tehetséggel és több szerencsével szolgálnák a magyar hazát, mint én igyekeztem szolgálni.«

A sors kereke fordult. Eljött az az idő, amelynek fiaí minden kornál jobban megértik Kossuthot és tőle tanulják a haza iránti önzetlen hűséget és életéből erőt merítenek az annak idején »megtagadott irányzat« továbbvitelére, a boldog Magyarország felépítésére. Lukács—Mérei—Spira könyve jól szolgálja népünk nevelésének feladatát.

Szűcs Andor

T. Szerémi Borbála:

SCHÖNHERZ ZOLTAN

Ifjúsági Könyvkiadó

T. Szerémi Borbála »Schönherz Zoltán« című könyvében jól oldja meg a feladatot: a magyar munkásmozgalom egyik legnagyobb mártírját példaként állítja oda az új harcosok elé, mint egyikét azoknak a hősöknek, akiknek önfeláldozó küzdelem hozzásegített ahhoz, hogy rátérhessünk a jobb jövő felé vezető útra.

Schönherz Zoltán 1905-ben született Kassán. Már fiatal diák korában részt vett az ifjúmunkás mozgalomban és egyetemi éveí során aktív harcosá volt a kommunista pártnak. Elektromérnök lett, de nem tudott elhelyezkedni és mint villanszerelő kereste kenyerét. Vezető szerepet játszott a kassai munkásmozgalomban, majd a párt a Szov-

jetunióba küldötte. 1941 elején Rákosi elvtárs bölcs útmutatásaival, új feladatokkal megbízva Magyarországra jött.

A következő időkben hatalmas új feladatok vártak a magyar kommunista mozgalomra. A politikai fejlődés történelmi feladat elé állította a magyar népet és annak hivatott vezetőjét a KMP-t és a párt kihasználta ezt a történelmi alkalmat, amelyben a munkásság vezetése alatt az egész dolgozó népet egyesítheti a független, szabad, demokratikus Magyarország megteremtésére. Schönherz Zoltán vezetésével az illegális párt komoly eredményeket ért el, politikai tényező lett s a Horthy rendőrségen dűhtől és félelemtől remegve olvasták az illegális Szabad Nép első számában Schönherz Zoltán »*Szabad nép szabad országban*« című vezércikkét. Amikor az ellenség fokozott támadást kezdett a párt ellen, a Szabad Nép így írt: »*A mai idők hőseit kívánunk és a kommunista párt hőseivel fog példát adni népének és osztályának a helyzetállásban és harcban.*« Schönherz Zoltán egyike volt a legnagyobb hőseknek, akiket a párt adott ebben az időben. A Margit körút és Andrassy lakotanya pribékjeinek szörnyű kínzásai egy pillanatra sem törték meg, hiánytalanul megőrizte a reábizott párttitkot, a börtönben példát mutatott a többi letartóztatott kommunistának, a fasiszta vérbíráknak bátran szemébe mondta az igazságot — amelyet élete utolsó pillanatában, a vesztőhelyen is hangos hanggal hirdetett.

Pártunk második kongresszusán célul tűzte ki irodalmunknak a haladó hősi hagyományos ápolását. Schönherz Zoltán életéről szóló könyv is ezt a célkitűzést szolgálja.

Andor Leon

Illyés Gyula:

OZORAI PÉLDA

Szépirodalmi Könyvkiadó

A messzirevilágító ozorai példa: a negyvennyolcas honvédsereg mellé álló szegényparasztság példamutatása. *Illyés Gyula* színműve azt mutatja, hogyan bontakoznak ki az öntudatlan, a hazáról eddig csak szónoklatot ismerő nép lelkében az újfajta, az igaz hazafiság erői. S hogy érlel szinte nyomban tettet a föleszmélés. *Csapó Vilmos* nemzetőr-őrnagy kisdéd serege csak a parasztok segítségével tudja föltartani az ellenséget, bevárni *Perczel* Móric hadait. Hősökké emelkednek az ozorai szüretelők s megértik *Börcsök* Józsefnek, ennek a náluk mélyebbre tekintő s erősebb indulatú juhászlegénynek az igazságát.

A dráma föltárja a negyvennyolcas for-

radalom nagy belső ellentmondásait; érezte a forradalom jövődő tragikumát. Nemcsak *Görgy* és *Percel* közismert történelmi ellentétéről, nemcsak a népből az urak felé húzódó talpnyalók s az igazságra éhes szegény parasztok ellentétéről szól, hanem — bár kimondatlanul — a negyvennyolcas forradalom legnagyobb gyöngéjéről: az erős és forradalmi polgárság hiányáról. *Lénárt* nemzetőr-főhadnagy, a szekszárdi kékkéftőgyáros képviselne a polgárságot, de ez az ember minden inkább, csak nem forradalmár.

Illyés a nagy történelmi folyamat mellett — s vele szoros összefüggésben — egy másik érzelmi fölbuzdulást is megír: *Börcsök* és *Rozika* szerelmének ébredését. Alig találkoztunk még magyar színpadon a szerelemnek ilyen mélységesen tisztá ábrázolásával. Összinté, tehát a lényegét sem kerülő s mégis néma és szemérmes szerelmespár ez: egy hatalmas és egészséges érzelmvilág.

A dráma eszmei igazságát teljességében érvényrejuttatja *Illyés Gyula* költői nyelvének remek magyarsága. Ez a nyelv — tömörségét s képszerűségét tekintve — önmagában is drámai. Tanítani lehetne s kellene belőle a jó magyar stílust.

Sebestyén György

Veres Péter:

**HÁROM NEMZEDÉK. II.
SZEGÉNYEK SZERELME**

Szépirodalmi Könyvkiadó

Balogh Jani erős indulattal berántotta maga után Szomorú Szabó gazduram ajtaját. Ezzel véget ért a »Szolgátság«, *Veres Péter* regényének első kötete.

De ettől a csattanástól még a kapufélék is alig rázkódtak meg, nemhogy összedült volna ez a szegényeket szorongató, nyomorító, a szegényeket szívük szerint még szeretni se hagyó kutya világ.

A második kötet már elvisz az összeomlás küszöbére, a proletárforradalom kapujába, 1919. februárjáig. Jani is megkóstolja az irgalmatlan elnyomó hatalom elleni nyílt tömegharc erejét Pesten, de az igazi még hátra van. Ki is mondja az író *Kis Gabri* szavával: »nem lehet ennél a *Károlyi-rendszer*nél megállni, így volt ez Oroszországban is... aztán jött Lenin és leseperték az asztalt.«

S nemcsak *Kis Gabri* szavával mondja ki ezt *Veres Péter*, hanem az egész regény minden sorával hirdeti a népet a maga hasznáért háborúba hurcoló, rakásra gyilkoltató, kedveseitől évekre, vagy mind-

örökre elszakasztó kegyetlen és buta úri rendszer megbocsáthatatlan bűneit, halálós ítéletét.

Balogh Jani félig gyerekeMBER még induláskor, az 1910-es évek elején. Varga Julcsi meg egész gyerek, most lányosodik, azaz kezd nyugulni, gömbölyödni lassanként. Olyan szemérmesek, olyan tartózkodók, bájosak, kedvesek, hogy lehetetlen megállni meghatódás nélkül. Szívünkig hatol egy-egy szavuk, mozdulatuk. »Szegények szerelme.« Így még a szerelem szépségéről nemigen írt magyarul senki.

De ez a szerelem, éppen mert szegényké, mégsem töltheti be mindenestől a regényt, mint a polgári irodalom annyi művét az ennél százsorta közönségesebb szerelmek. Ez a szerelem, éppen, mert szívbeli, igaz, egész életet adó és kapó — elválaszthatatlan a mindennapoktól, a gyepsoni nincstelenek gondjaitól, reményeitől s az egész letiport nép harcaitól a kenyéért, egy kicsivel könnyebb életért, s végül: a teljes szabadulásért.

Hisz alig kezdj érteni egymást a két fiatal lélek, Janit már öltöztetik be, majd küldik a frontra. Még szinte csak a szemükkel, mosolyukkal kötődtek egymáshoz, még az első csók ízét sem érezték — s már a hűséget tanulják, egymástól távol. Leveleken, s ritka találkozásokon át érik és erősödik bennük a holtig együvé tartozás tudata, miközben egyiket a nehéz nyomorúság kerülgeti, a másikat meg a halál. S még a háborúnak vége nem lesz, nem is várhatnak jobbat, vagy mást.

Julcsi ezt csak úgy tudja, de Janiban már az indulatok is ébrednek, azok ellen, akik a szegények minden bajának okai. A háború nagy iskola: most nyílik csak fel egyre jobban neki is a szeme, milliókéval együtt. S mire 1918-ban recsegniropogni kezd a szörnyű gépezet, már tudja, hol a helye: Lehoczki elvtársék mellett, a pesti munkások oldalán.

A regény utolsó fejezete: a két fiatal lakodalmi Szerdahelyen. Befejezés és kezdet. Rikató nagy öröm, annyi annyi baj után, s egy pillanatra mindenről megfeledkezés. De kezdete is az újabb küzdelmeknek a jobb jövőért.

De erről már majd a regény következő kötete szól.

Nagyon szép és igaz könyv a »Szegények szerelme«, nem is lehet ezt így, néhány szóban elmondani. Veres Péter tehetsége most forr ki teljesen, ezekben az években. Úgy ír a multról, ahogy csak ma írhat végre igazán, a mi korunk tisztuló levegőjében. S művével ő is segít most épülő világunkat még szebbé, emberibbé tenni.

Varga Domokos

Fábián Zoltán:

UTAK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A könyv címe nemcsak az egyik hosszabb elbeszélésre, hanem a fiatal író útkeresésére is utal. Valóban, ezekben az írásokban megtalálhatjuk azokat a hibákat, ingadozásokat, amelyek általában jellemzőek fiatal íróinkra. Egyes alakok vázlatos ábrázolása, a sokszor teljesen ismeretlen tájszavak indokolatlan használata, lényegtelen mozzanatok túlságos részletezése még sokszor zavaró — mindez azonban eltölpül a mű erényei mellett.

A történetek időrendben való csoportosítása elvezeti az olvasót az átkos Horthy-korszak megrázó pillanatképeitől felszabadult életünk újító Kossuba Bálintjáig. A közbeeső állomást, a tévelygést ábrázolja az »Utak« c. elbeszélés. Ebben a kollektívától elszakadt, a saját téves elképzeléseitől elvakult ember vergődését ábrázolja az író. A főhős, Gáti József végül megtalálja az egyedül lehetséges megoldást, hogy megszabaduljon az ellenség karmaiból, de az olvasó érzi, a nehéz visszatérést megkönnyíti majd pártunk és dolgozó népünk segítő keze.

Legnagyobb értéke Fábián Zoltán kötetének a dicséretes és nem eredménytelen kísérlet, hogy hétköznapijaink apró eseményeit ragadja meg és így ábrázolja a kialakuló, fejlődő embert. A »Szép élet« és a »Guba Máté meg a disznóölés« kiemelkedő darabjai a kötetnek. Az első elevenességével, újszerű témaválasztásával ragad meg (még a túlságos egyszerűsítés ellenére is), a másik friss humorával tűnik ki a gyűjteményből.

Rónaszegi Miklós

Dobozy Imre:

A SZENT KÜT

Művelt Nép Könyvkiadó

Csalicska Abrahám bodokházi plébánosról, a »szent« kút gazdájáról szól ez a satirikus történet. A plébániát Csalicska tiszteendő úr kormányozza és ő árulja a szent kút vizét is hívei számára. A bevétel búsás forintokat hoz a konyhára, ám egy reggel kellemetlen meglepetésre ébred a plébános, a káplán és baráti köre, a harangozó meg a kulák. A kút, amely kétszáz esztendő óta táplálta »osodatevő« vizével a különböző rendbéli barátokat, papokat — elapad. Először megretten a plébános. Ha nincs víz, elmarad a zárándokok hasznóhajtó látogatása, megcsappan a jövedelem, összeomlik a plébánia jól

megalapozott költségvetése. Az ijedtség azonban rövid ideig tart. Csaliczka Abraham nem az a férfiú, aki meghátrál a nehézségek előtt. Erőszakos, szívós jellem ő, nem ismer lehetetlent, különösen, ha pénzről van szó. Merész tervet dolgoz ki. A harangozó, a kulák és a tedd ide-tedd oda káplán segítségével pumpát szereltet a kútba. Még a szent vizet is elővarázsolja a közeli Gaja-folyóból. Igaz, hogy a víz poshadt és ihatatlan, de mivel más nincs, ez is megfelel. Lajttal hordatja a vizet éjszaka a kútba, hogy másnap reggel, mikor megérkeznek a zarándokok, már működhessen a csodatévő kút. A zarándokok ájtatos serege iszik is a kút vizéből, de olyan hascsikarást kapnak valamennyien, hogy futva menekülnek a kút környékéről. Maga Csaliczka plébános úr is sebes vágatással menekül a kegyhelyről. A bodokházi kegyhely ügyének és a plébánia búsas jövődelmének egyszer és mindenkorra befellegzett.

Eddig tart a történet. Az író megtörtént esetet mond el ebben a könyvben. Izes nyelven, finom humorral mesél. Csaliczka plébános pénzsóvár, törtető, a pénzért, vagyonért semilyen eszköztől vissza nem riadó alakját és társait elevenen, élethűen állítja elénk.

Szatira ez az írás. Értékes és hasznos, szórakoztató olvasmány.

Joós Iure

Varga Domokos:

MEGÚJHODÓ MAGYAR TAJAK

Népszava Könyvkiadó

Varga Domokos pompás könyvecskéje *Írái számadás* arról a természetalakító, tájformáló munkáról, amely hazánkban folyik. Nehéz lenne meghatározni műfaját. Jóízű, költői nyelven ismerteti a kopárrá szikkadt, fátlanná kopaszodott tájak történetét s mai szocialista munkánkat beléhelyezi a természet alakulásának nagy történelmi folytonosságába. Epp ezért tud hatni. S így — a történelem távlatából s emberi érzéseken keresztül tekintve, — egyszeribe átllekesülnek a puszta számadatok; a szocialista tervezés egész hatalma megnyilvánul. Azaz: a teremtő emberi erő hatalma.

A könyv azonban nemcsak szép tájfestésével, érzelmetli ábrázolásmódjával ragad meg. Főérdeme szemléletének, hogy mindennek középpontjába a dolgozó embert állítja. Ha a múlt bűneiről, rossz gazdálkodásáról, nagy belső renyhességéről szól: azt mutatja, milyen szerencsétlen helyzetbe sodorja a dolgozó népet ez a fajtája a természetátalakításnak (vagy át-

nemalakításnak). S ha mostani műveinkről ad számot, vele kell örülnünk, hogy mennyire megszépíti ez a roppant munka egész életünket. Az ember: az a legfontosabb.

Nagyon tanulságos Varga Domokos könyvecskéjének *formáját* vizsgálgatni. Ez lenne a jó előadásmód az ismeretterjesztő szakirodalom sok más területén is. Nincs itt egyetlen unalmas, »száraz« oldal, a fejezetek szinte félelnek egymásnak: belső ritmusa van az elbeszélésnek. Sodra, ami elragadja az olvasót: a tudásanyag megismerését érzelmi tényezők segítik. S éppen az a jó, hogy a tartalom és forma között sosincs ellentmondás; az író nem komázik olvasójával, hanem mesél neki, de úgy, hogy rá kell figyelni, vele kell érezni.

Az újfajta, a szocialista magyarság, a proletár hazafiság nagyszerű érzése sugárzik ebből a könyvből. Nemcsak a terv végrehajtására lelkesít, nemcsak életünk szép távlatait világítja meg, hanem megerősíti bennünk a haza szeretetét is.

Romantikus írás Varga Domokos könyve. De ez a romantika a szabad magyar élet igazságának szilárd alapjára épült.

S. Gy.

Gellért Oszkár:

ÖTVEN ÉV VERSEIBŐL

Szépirodalmi Könyvkiadó

Gellért Oszkár költészete rendkívül érdekes utat futott meg 1902-től 1952-ig. E könyv 50 év termésének egyhatodát adja. Gellért előszavában három csoportra osztja 15 verskötetét, s ez a tagolás a költő fejlődésének három, egymástól merőben különböző és mégis összefüggő szakaszait mutatja. Az első öt kötet (1902—1921), itt a költő még »önmaga hőse«, aki az életbe a halállal indul, s rajta ragad még bizonyos szónokiasság, bravúros verselés fitogtatása és point-re hegyezés. A forradalmi láva felbugyborékol benne, de kitörni még nem tud. A második öt kötet (1923—1933) hintázó palló, a tíz év a múlt és a jövő között. Ez a második öt kötet az útkereszteződés, a fordulópont. A kereszteződésnél száz út szikrázik előtte; a művészi kifejezés is százfélékép szikrázik, de ő már arra fordult, amerre ezután haladni fog, ha nyugtalan tekintete még szerte bolyong is a tájon.

A harmadik öt kötet (1946—1952), hol az ifjan öreg, halált néző Gellért, most öregen ifjú erőre kap, az élet, az új élet jegyében. Ha eddig témái voltak: a halál, családi kör, hírnév, ködös jövő, utált háború, ellentant ifjúság felé esengés, társtalanság; most egyetlen, de száz változatú témája lesz a párt, s akiken nyugszik: Lenin, Sztálin, Rákosi és az optimista alkotó jövő. A költő a közélet pereméről, ahol eddig nyugtalanzkodott, a közélet kellős közepébe lép,

s ettől a lépéstől költészete a fehér izzásig forróodik. »*tikkadt melankóliája kivirul*«, s felharsan intése: »*fordítsd fátylódát égnek*«, mert »*reád egy új fészekrakás boldog munkája vár*«. A politikai valóság benyomul a költőiségbe, amiből a költőiség valósággá jelenül s a valóság költőivé szírványosodik. »*A világszabadság áldott iskolája*« felé lépegett a költő, »*elmúlik az aszály, s a dal újra a magasba száll*«. A magánosság e diszharmonia után a közösség harmóniájába olvad költészete. Most már ő is hiszi és vallja, hogy a népek tavaszára csak nyár jöhet. Amilyen mértékben súlyosbodik mondanivalója, olyan mértékben könnyül meg kifejezőmódja. A halálról már csak ezt írja: »*Bálványt sose faragj belőle*«. Megkapó ez az átolvadás az újba, a jelenbe, amely a jövő záloga. A tartalom szilárdsága megszilárdítja a formát, kommunista ihlettséget, a verstechnikai ihletet, szilárdsága megszilárdítja a formát.

Gellért Oszkár, a család költője, végre megtalálta az igazi családot, a világ proletárjainak kommunista családját, amely beleolvad az ő kis családjába, s amelybe beleolvad az ő kis családja.

Laczkó Géza

James Aldridge:

A DIPLOMATA

Szépirodalmi Könyvkiadó

Már az 1919-es szerződés és az első világháborút követő brit katonai megszállás időszaka óta folyik az a küzdelem, amelyet az iráni nép vív az Angol—Iráni Olajtársaság védelmébe felsorakozott, a gyammati rendszert a végsőkéig fenntartani kívánó imperialista erők ellen. A szabadságról szóló, a civilizáció terjedését hirdető, az iráni nép javainak szolgálatáról prédikáló propaganda mögött az angol burzsoázia olajszagú érdekei húzódnak meg. E harcok történetének egyik legérdekesebb szakaszáról szól Aldridge kitűnő regénye.

A második világháború befejezése után Essex lord, a rendkívüli megbízott és beosztottja, MacGregor, az iráni viszonyokkal ismerős skót geológus először Moszkvában tárgyalnak. Minthogy Essex abból az imperialista diplomáciai axiómából indult ki, hogy minden rossz a Szovjetuniótól ered s az iráni nép magát nyilván a boldog megelégedettség idilljében élne az Angol—Iráni Olajtársaság uralma alatt, törekvései sorra kudarcot vallanak. A szovjet diplomáciai mérhetetlen fölénye — az igazság fölénye — nevetséges játékká törpíti kicsinyes fogásait, végül Sztálin elvtárs, személyes kihallgatáson

fogadván a lordot, nyugodt és derűs biztonsággal felszólítja, hogy járjon maga az azerbajdzsáni helyzet végére. A könyv legérdekesebb szakasza Essexnek és társainak útja Azerbajdzsánban és Kurdisztánban, közvetlen kapcsolatuk a felkelő néppel. A tapasztalatok hatása nem is marad nyomtalanul az iráni nyelveket beszélő, becsületes és szenvedélyes tudósra, MacGregorra és kíséretükre, Catherine Clive-re, erre a dekadens osztályával szakítani vágyó, szép és vonzó leányra aki a moszkvai angol nagykövetség intrikáinak légkörét oly szívesen cserélte el a veszélyes azerbajdzsáni megbízatással. Essex magára marad: vakon és süketen fordít hátat a mind nyilvánvalóbb valóságnak és hirdeti tovább az angol imperialista diplomácia konok varázsigéit. Londonba visszatérve kirobban a harc közte és volt kísérői közt. MacGregor egy nyílt levelében kifejti az azerbajdzsáni valóságot. A nyílt levélből természetesen országos botrány kerekedik. Az érdekeiben súlyosan megsértett brit imperializmus felhőrdül és hűséges csatlósa — a munkáspárti kormány — segítségével minden módot megragad, hogy összezúzza, megsemmisítse ezt az ámuló kis szobatudóst, ezt a MavGregort, aki olyan »hivvány« érvekkal, mint a valóság és az igazság, bele mer avatkozni a világpolitika folyásába. Az egyenlőtlen harc természetesen MacGregor vereségével végződik. Állásából kiteszik, erkölcsileg megbélyegzik — de amikor megverten és megbélyegzetten körütekint, azt látja, hogy nincsen egyedül. Mögötte vannak a birodalom kisemmizettjei és elnyomottjai, mögötte vannak az öntudatos dolgozók és szervezőjük a kommunista párt. És már a harc első lépése is azt eredményezi, hogy a kormány kénytelen visszavonni Essex megbízását a Nemzetek Szövetségében s a napirendről — legalábbis ideiglenesen — lekerül a Szovjet ellen kiélezett azerbajdzsáni kérdés. MacGregor és Katherine pedig e határozat, hogy folytatják az egyenlőtlen harcot, mégpedig ott, ahol a legtöbb haszonnal folytathatják: Tebriszben, az azerbajdzsán nép szövetségében.

Aldridge könyve nem hibátlan mű: hőse fejlődése kissé lassú, az első kötetben a kelleténél nagyobb teret foglalnak el a kicsinyes diplomáciai intrikák, lord Essex személye a megérdemeltnél nagyobb teret kap. De van egy hatalmas erénye: a szerző kitűnően ismeri azt a területet, amelyről ír és pontos, hiteles megfigyelője a valóságnak. Éles szemmel, biztosan emeli ki a fontosat és jellemzőt. Tetőpontját a mű az irán: részben, az azerbajdzsán és kurd nép felkelésének hősi és mégis melegszívű, igaz kedéllyel teli ábrázolásában éri el. Egy sokat emlegetett, de úgyszólván soha nem látott világ — az imperialista diplo-

mácia cselszövéseinek világa tárul fel előttünk e könyv lapjain, láthatóan, megdöbbentően és mégis reménykeltően, mert megmutatja azokat az erőket, amelyek a hamisságnak ezt a világát minden bizonynyal el fogják söpörni.

k—i—e

Kozocsa Sándor:

MÓRICZ ZSIGMOND IRODALMI MUNKÁSSÁGA

Művelt Nép Könyvkiadó

A nép állama Móricz Zsigmond műveinek kiadásával és írói munkásságát értékelő tanulmányokkal is megemlékezett a nagy realista író halálának tizedik évfordulójáról. Ebből az alkalomból jelent meg *Kozocsa Sándor* bibliográfiája is, »Móricz Zsigmond írói munkássága« címmel.

Kozocsa Sándor a magyar bibliográfiai irodalomnak legtevékenyebb munkása. Magyaránýú könyvészeti munkásságát a szaktudós alapossága és kiváló hozzáértés jellemzi, amellelt minden újabb bibliográfiáját a könyvészeti rendszerezés újabb módjaival szerkeszti meg. Móricz könyvében így külön-külön részben kapjuk a nagy író önállóan megjelent munkáit, a lapokban szétszórtan és folytatásokban kiadott műveit és külön a Móricz Zsigmonddal foglalkozó irodalmat. Az önálló művek — kötetek és színdarabok — bibliográfiai leírása után ott leljük a reájuk vonatkozó bírálatokat, ismeretéseket és egyéb akkori közleményeket, valamint az önálló művek fordításának leírását is.

E gondos irodalomtörténeti rendszerezésben eleven élet lüktet, mert adatai felidézék a tuskés, göröngyös utat, amelyen a nagy író eleinte oly bizonytalanul és nehézkesen botorkált. 1910 ben jelentek meg első elbeszélései a Debreceni Hírlapban, de budapesti napilapban csak 1904-ben léphetett ki novelláival az irodalmi porondra. Am még a következő években is írt naptárakba és hasonló jellegű kiadványok számára. Jellemző életművére, pályafutására, hogy »csengő versekben« írt ponyvakiadású, de a *népnek szánt* krónikás történet az első önálló kötetben megjelent munkája és a *népről* írta az öt évvel később országos hírnévvel koszorúzott, első irodalmi értékű könyvét, a »Hét krajcár« című elbeszélésgyűjteményét.

Az izléses kiállítású kötet műmellékletei közt megismerkedik az olvasó több Móricz-kötet első kiadásának borítólapjával: »*A szép asszony dombja*« ponyva-kiadásának egyetlen meglevő példányáról készült fényképpel és az ugyancsak ritka munkájának borítólapjával: »*A földtörvény kis katedra. Az 1919. XVIII. néptörvény magyarázata és utasítása a földműves nép földhöz juttatásáról.*«

Tamás Ernő

Pável Fjodorov:

DOVATOR TABORNOK

Új Magyar Könyvkiadó

A moszkvakörnyéki hősi harcok elevelnek fel Fjodorov könyvének lapjain. Az elbizakodott rabló állig fegyverben Moszkva előtt áll. Berlinben Hitler szinte stopperórán figyel: mikor jön már a Moszkvába való bevonulásról szóló jelentés. És ekkor, képzelt diadalának tetőpontján éri a fasiszta hadsereget a hatalmas sztálini csapás, az a csapás, amelyet nem heverhettek ki soha többé.

Ezt a csapást a Dovator tábornoktól és a hozzá hasonló szovjet parancsnokoktól vezetett egyszerű szovjet emberek mérték a betolakodókra. Fjodorov könyve azért igazán nagy könyv, mert megmutatja: a sztálini győzelmeket az egyszerű katonák, a gyárak dolgozói, az ágyútüzből is dús gabonatermésről álmoló kolhozisták, az ellenség számára haláltosztó fegyvereket tervező mérnökök vívták meg. Ezekből a emberekből nevelt egyszerű hősokeket a sztálini akarat.

A könyv lényegében harci epizódok sorozatát örökíti meg. Az egyszerű közatonából lett Dovator tábornok előbb mélyen az ellenség háta mögé vezeti hadosztályát és ott pusztítja vakmerően az ellenség felvonulási útjait, veszélyezteteti utánpótlását. Már a Moszkva elleni erőgyűjtés idején is beleszólt a Sztálin vezette szovjet főparancsnokság Hitler számításába. S a gögös, vélt győzelmi mámorban tobzó német tábornokok tehetetlenek az általuk elfoglalt területen működő, saját hadaikhoz viszonyítva, maroknyi számú szovjet harcosok ellen.

Amikor szemtől szembe, reguláris csapatként harcolt azután a Dovator gárdahadosztály, az ellenség óriási technikája is csődöt mond a szovjet katonák hazaszeretete ellen. Harcosá válik a moszkvakörnyéki kolhozista lány, sebesültek szöknek meg a kórházból a haza védelmére.

Ebben a harcban sokan elhullanak a bator harcosok közül. Fjodorov könyve megmutatja: a szeretett bajtárs halála tisztes erőttől csökkönöz az életbenmaradottaknak, s akiknek családját irtották ki, új családra lel a szovjet népek testvéri közösségében. Dovator tábornok is elesik. De gárdahadosztálya további dicsőséges harcokban bosszulja meg őt is és a többi áldozatokat is.

Mindenki számára nagy élmény ez a könyv, de különösen sokat mond Néphadseregünk tagjainak, az ő számukra közvetlen példát nyújtanak a szovjet harcosok nagyszerű tettei.

Geréb Béláné

N. Artyemjev:

EGY FALUSI KÖNYVTÁROS FELJEGYZÉSEI

Művelt Nép Könyvkiadó

Az elbeszélés átfogó képet ad az otkaznojei falusi könyvtár munkájáról. Megmutatja, hogyan kell a könyvtárosnak évi tervét összeállítania és bemutatja azt is, milyen eszközökkel kell dolgoznia a jó könyvtárosnak, hogy a könyv a termelő munkának segítségére legyen. Megismerjük azt a munkát, amelynek célja — mozgó könyvtárak útján — a könyvet eljuttatni a kolhozföldekre az ott dolgozó kolhoztagokhoz. Megismerjük, hogyan vonják be a dolgozókat a lenini könyvtárpolitika értelmében a könyvtár munkájának aktív támogatásába. Leírja Artyemjev a könyvtár felkészülését a politikai oktatásra is. Bemutatja az ifjúsággal, a nőekkel való bánásmód jellegzetességeit, azt a gondoságot, ahogy a szovjet könyvtáros foglalkozik olvasóival, ahogy segíti őket a könyvek kiválasztásában és ahogy gondoskodik a könyvek megőrzéséről.

Az elbeszélés bemutatja a könyvtáros egy napját. A szerző, Artyemjev különös lelkiismeretességgel foglalkozik a könyvtári gyakornokokkal, megtanítja őket arra, hogy milyen komoly és szép feladat a könyvtáros hivatása.

A könyvtárosi munka sokrétű, bonyolult feladatait ismerjük meg ebből az elbeszélésből. Artyemjev bebizonyítja, hogy a könyvtáros nem egyszerű könyvosztogató, »az igazi könyvtáros alkotómunkát végez, ezért különös megbecsülésben részesül. Artyemjevet 1950-ben meghívják az OSZSZK minisztertanácsa mellett működő Kulturális Népművelési Bizottság kollégiumi ülésére, hogy számoljon be az otkaznojei falusi könyvtár munkájáról. A kollégium ülése után megátogatta a világ legnagyobb könyvtárát, a moszkvai Lenin könyvtárát. A búcsúzásnál ezt mondta az igazgatónak: »Találkoztunk egymással, ön a Szovjetunió legnagyobb könyvtárának a vezetője és én egy kis falusi könyvtár vezetője.« *»Feladataink közösek, ezért találkoztunk — válaszolta az igazgató.«*

Az elbeszélés arra is megtanít: még milyen sokat kell és lehet tanulni a szovjet könyvtáraktól. Ennek az egyszerű kis falusi könyvtárnak a munkája becsületére válhatna sok vidéki, városi könyvtárunknak.

Ma egyik legfontosabb feladatunk a mezőgazdaság szocializálása. Olvassák el könyvtárosaink Artyemjev feljegyzéseit, s akkor eredményesen tudják segíteni ebben a munkában is a falu dolgozóit.

D. E.

Alekszej Kozsevnyikov:

ÉLTETŐ VIZ

Új Magyar Könyvkiadó

A szovjet irodalom gazdagságára jellemző, hogy »Az aratás« mellett is tud rokon témakörben lebilincselően újat nyújtani. A könyv meséje nagyon »egyszerű«: hogyan terem egy pusztá vidékből a szovjet emberek háza- és munkaszeretete, kitartása és leleményessége dúsan termő paradicsomi fáját. A mese egyszerű, de a mögötte húzódo tettek, emberek sora az élet egész sokrétűségét mutatja és Kozsevnyikov a legváltozatosabb jellemek galériáját, vonzó epizódok egész sorát adja, anélkül, hogy a főcél, a szovjet ember életét felemelni hivatott csatornaépítést egy pillanatig is szem elől tévesztene. Az alakok gazdagságából kiemelkedik Lutonyin, a nagyszerű orosz munkás, aki eljön a számára teljesen idegen hakaszföldre és vaserejével, kitartásával, a Párt által belénevelt küzdenitudással győzelemre viszi a maradásra és kényelem ellenében, melyet Zasztreha képvisel, az építés ügyét; Domna Boriszovna, a párttitkár, aki mindenben mellette áll és segíti harcában; a ménesgazdaság hakasza lakói, köztük a derék Urszanah, családijával, akik egészen szívünlkhöz nőnek, első sorban a bájos Annicsah, a merész és mégis lányosan bájos csikós, akinek fejlődése, felemelkedése szemünk előtt megy végbe és még számtalan más, igazán élő alak.

Megragad a hakasza élet, a ménes leírása. Ha méltán dicsértük »Az aratás« gyönyörű szarvasjelenetét, örömmel olvasunk itt méltó párját a lovak életének szeretettel leírt mozzanatait, a szovjet ember viszonyát a természethez, az állatokhoz. Meleg jóérzéssel fedezzük fel a hakasza élet közeli rokonságát a mi földi parasztagunk, csikósaink életével.

Ez a könyv nemcsak a csatorna születését, de az azt építő emberek fejlődését is bemutatja, hogyan nőnek régi énjük fölé és élénk tárja anélkül, hogy egyszer is ki kellene mondania, a cselekményen és egész szellemén keresztül, a munkás-paraszt szövetség lényegét, a sztálini nemzetiségi politika eredményeit, azt, hogy az ázsiai pusztaságon élő, azelőtt elhagyott kis néptörzs milyen természetes igénnyel és öntudattal veszi ki részét a nagy orosz nép segítségével a kultúrából, az építésből, mennyire egynek tudja magát az egész nagy szovjet családdal.

Zalai Zoltán

A Népszava sorozata

A Népszava kiadásában megjelenő »A munka hősei« sorozat nemcsak sztahanovistáink életével ismerteti meg az olvasót, hanem megmutatja azt is, hogy kiváló eredményeiket milyen munkamódszerekkel, technikaj és szervezési újításokkal érték el. Tapasztalataikat nemcsak az ugyanazon szakmában dolgozók hasznosíthatják, hanem igen sok esetben mások is, akiknek életjáró sztahanovistáink kezdeményezése.

Lőcsei János, *Kossuth-díjas sztahanovista mozdonyvezető*, a vasutasok ötszázas mozgalmának kezdeményezője. Amikor Panyin elvtárs itt járt, erősen megfigyelte a budapest—miskolci útvonalszakaszon, hogyan is vezette szovjet tanítója a mozdonyt. Azóta úgy csinálja ő is. Indulás előtt gondosan átvizsgálja a mozdonyt. Megnézi az olajozópipákat, a vezetékkapcsolást — különösen a csavarokat, mert azok lazulnak meg a legkönnyebben — a mozdonyon pedig azt vizsgálja először, hogy a tűzcsövek jól állnak-e, mert ha erre nem ügyel, rengeteg energia elveszhet. Arra is vigyáz, hogy a kocsirendzők a különböző súlyú kocsikat helyesen állítsák össze, s minél erősebb vonórúdja van egy kocsinak, annál közelebb legyen a mozdonyhoz, mert úgy kisebb a szakadási lehetőség. A legfontosabb feladat az — s ez nemcsak a vasutasok részére szabály —, hogy »a hibát késő aktor kijavítani, amikor már meg kell állni miatta. A hibát meg kell előzni.«

Bódi Béla *Kossuth-díjas előhengerész*. Előhengerész magyarul annyit jelent, hogy hengerész-mester. Bódi Béla egyike a legjobb mestereknek. Mindig megvárta csokozza a munkát az emberekkel, műszak előtt egy percet sem pihen, hol ennél a dolgozónál van, hol a másiknál. De Bódi Béla nem elégedett meg ennyivel, kereste, kutatta, hogyan lehetne még javítani a munkát. Először arra jött rá, hogy a rengeteg különféle szerszám lassítja a munkát, sok állóidőt okoz. Javasolta, hogy szabványosítsák a szerszámokat, s elég lesz 10—12 féle helyett 3—4 féle. Aztán a technológiai folyamat tökéletesítésébe fogott. A gyártásvezetéssel karöltve olyan hengerűreg módosításokat eszközölt, amelyek következtében az üregek átmérője jobban megfelelt a követelményeknek. Majd csatornákat, átvezetőket létesített, hogy az izzó acélt könnyebben lehessen átvinni egyik hengerről a másikra. Bódi Béla következetes munkája, újítási meg hozták az eredményt.

Mislóczy Mátvás *Kossuth-díjas elővasztár* új eljárást alkalmazott a sztilini ünnepi műszakon. Bevezette a gázzal és árammal egyszerre való beolvasztást. A brigád a normát 176 százalékra teljesítette és az adagidőt mintegy 30 százalékkal csökkentette. Ehhez persze az kellett, hogy kemencéje mindig kitűnő állapotban legyen. Gyorsította csapolás idejét is, s aztán elkövetkezett az a nap, amikor már 300 százalékon felül teljesített. De Mislóczy elvtárs most sem nyugszik. Szorgalmas tanulmányozza Kucserin és Amosov elvtársak könyveit, azoknak tapasztalatait is átveszi, hogy még jobb, még nagyszerűbb eredményeket érhesen el.

Józsa Ferencné, *a Népköztársaság arany érdemérmével kitüntetett pedagógus*, 1950. nyarán hallott először a Mjelnjykov-rendszerről. Ennek a rendszernek az a lényege, hogy olyan iskolában, ahol a tanítónak egyszerre több osztállyal kell törődni, minden osztályt egyidőben lehet foglalkoztatni. Mjelnjykov azt tanítja, hogy míg a tanító az egyik osztállyal foglalkozik, addig a többieknek csendes foglalkozást kell adni, amiről az óra végén a gyerekeknek be kell számolniuk. Józsa Ferencné azonnal meglátta ennek a tanítási rendszernek hatalmas előnyeit, s hozzáátott, hogy átdolgozza úgy, hogy a mi viszonyaink között is megfelelő legyen. Napról napra, óráról órára dolgozta ki az »önálló foglalkozások« pontos menetét. Mert ezt a módszert a régítő többek között az is megkülönbözteti, hogy a tanítás nem ötlelsru, hanem kidolgozott, jól felépített, egységes terv szerint történik. Józsané munkamódszere azóta igen elterjedt hazánkban, s a kis iskolákban egyre többen használják.

Hartmann János, *a papíripar legjobb dolgozója* szinte állandóan talál munkájában észszerűsíteni való dolgokat. Először azt figyelte meg, hogy amikor egy heti szakadatlan munka után pihenni tértek a gépek, egyszerűen leállították őket. A toronyból kiömő anyagnak pedig az a része, amely már szitára került, vagy még tovább, a hengerek közé, teljesen kárba veszett. Rájött arra, hogyha nem egyszerre állítják le a gépet, hanem ugyanolyan arányban lassítják a hengerek forgását, mint amilyen arányban elzárják a torony kiöntőjét, szinte az utolsó cseppig feldolgozhatják a nyersanyagot. Azután arra dolgozott ki újításokat, hogy minél kevesebbszer szakadjon el a papír, mert ebben a munkában ez a leggyakrabban visszatérő hiba. Sok újítása igen egyszerűnek látszott, az eredménye mégis megvolt, kevesebbet szakadt a papír. Hartmann elvtárs azonban arról is gondoskodott, hogy ne csak az ő szakaszán és az ő műszaká-

ban érjenek el jó eredményeket. Ujításait, munkamódszerét igyekezett minél több munkásnak átadni. Ezzel érdemelte ki a büszke címet: a papíripar legjobb dolgozója.

Deák János, Kossuth-díjas művezető, a MAVAG szerszámgyár forgácsolóműhelyének művezetője. A Szabad Népben és Népszavában megjelent felhívására jól emlékszik még az országnak. Munkája során arra a tapasztalatra jutott, hogy a termelési hiányosságok jelentős részéért a művezetők a felelősek. Eppen ezért felhívta művezetőfőtitársait, hogy szilárdítsák meg műhelyükben a munkafegyelmet, harcoljanak következetesen a fegyelmezetlenek, a későnjárók, a lógósok ellen, küzdjenek a munkaidő maximális kihasználásáért. Ugyanakkor Deák elvtárs vállalta azt is, hogy a dolgozókkal havonta előre közli, hogy milyen teljesítményt kell elérniük ahhoz, hogy a tervet teljesítsék. Ezt azzal segíti elő, hogy a munkát mindig legalább két-három nappal előbb kiadja, s a munka elvégzéséhez szükséges szerszámokat és anyagot idejében biztosítja. Deák elvtárs felhívása óriási visszhangot keltett a művezetők körében, s a róla elnevezett Deák-mozgalom époly híressé vált, mint a Röder-, Loy- vagy a Gazda-mozgalom. Deák elvtárs munkája nyomán nagyszerű eredményeket ért el műhelye, s az ország igen sok üzemében a Deák-mozgalom kihasználásával csökkentek az igazolatlanul mulasztott órák, javultak a műszaki előfeltételek. Eredményes munkájáért népköztársaságunk Deák Jánost Kossuth-díjjal tüntette ki.

A. I.

Dallos György—Makay Gusztáv:

HOGYAN OLVASSUNK?

Ijjúsági Könyvkiadó

Könyvtárosok és mindazok, akik részt vesznek az irodalomnépszerűsítő munkában, gyakran hallhatják a könyv címében feltett kérdést. Uj olvasóink, munkások és parasztok százezrei, akikhez kultúrforradalmunk juttatta el a könyvet és azok a fiatalok, akik most kötnék egy életre szóló barátságot az irodalommal, segítséget kérnek: hogyan olvassunk, mit olvassunk? Hogyan segíthet a könyv, hogy különb, műveltebb, hasznosabb tagja legyek szocializmust építő társadalmunknak?

A bevezető rész — *Miért olvassunk?* — a marxista esztétika néhány alapvető tételét ismerteti és kiemeli a szocialista-realista irodalom emberformáló, jellemnevelő erejét. A második részben főképp gyakorlati tanácsokat adnak a szerzők az olvasás művészetéről, olvasmánytípusok, műfajok szerint. A

»*Mit olvassunk?*« fejezet rövid világirodalmi és magyar irodalmi áttekintés.

A könyv hiányossága, hogy a bevezető elvi rész elmélyültebb és kissé terjedelmesebb lehetne. A »*Mit olvassunk?*« rész ebben a formájában véleményünk szerint fölösleges. Inkább arra lett volna szükség, hogy az olvasóknak szánt konkrét útmutatást, javaslatot témakörök, általánosabb érdeklődési körök szerint csoportosítva adják a szerzők. Erre egyébként jól sikerült kísérletet találunk a »*Milyen valóságot tükröz az irodalom?*« és »*Mire nevel a szocialista-realista irodalom?*« című fejezetben. El kellett volna kerülni olyan semmitmondó és megtévesztő meghatározást, mint pl. »*A népmese prózában elmondott rövid, csodálatos történet.*« (122 old.)

A »*Hogyan olvassunk?*« az említett hibák ellenére általában megfelel a célnak. Hasznos segítség könyvtárosainknak

Pók Lajos

Ocsvár R.:

**ÉPÍTŐIPARI TELI MUNKÁK
SZERVEZÉSI PROBLEMAI,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A BETONÓZASRA**

Közlekedési Kiadó

Öt éves népgazdasági tervünk beruházásaiban az építőipar igen jelentős helyet foglal el. Természetes, hogy az építőiparra váró hatalmas feladatokat csak új módszerekkel, új termelési formákkal lehet megoldani. Ezek közül egyik legfontosabb az építőipar idényjellegének megszüntetése és az építőiparnak olyan nagyüzemi iparrá való átszervezése, melyben nem létezik az u. n. »téli álmok«.

Az építőipari téli munkák fejlődési állomásainak ismertetése után általában és összefoglalóan tárgyalja a téli munkák megtervezésének és megszervezésének útját. Majd a téli munkahelyek szervezési és berendezési kérdéseivel foglalkozik és ezen belül a szociális, az adminisztratív, valamint a műszaki jellegű intézkedéseket ismerteti.

Külön fejezetben foglalkozik a téli betonozási munkákkal és részletesen ismerteti az e munkákkal kapcsolatos belső, ú. n. irodalmi előkészítő munkákat és a külső termelési munkák megszervezését, azaz az anyagok tárolását, rendszeres felhasználását, a gépi eljárásokat, a beton bedolgozását, a télen készített betonfajták megvédésének különféle módjait és a fagyott beton utókezelését.

A könyv az építőipari vállalatok műszaki dolgozói részére szinte nélkülözhetetlen.

Kiss Ferenc